

TUZLA TERSANELERİ RAPORLARI VE İŞ SAĞLIĞINA YAKLAŞIM

Dr. Ahmet Can BİLGİN

Dokuz Eylül Üniv. Tıp Fak., Etik AD. İş Sağlığı Doktoru

Dr. Alp ERGÖR

Dr. Yücel DEMİRAL

Dokuz Eylül Üniv. Tıp Fak., Halk Sağlığı AD. İş Sağlığı Doktoru

Giriş

Tuzla tersanelerinde iş sağlığı ile ilgili dramatik süreç çalışma yaşamında sağlığı etkileyen etmenleri irdelemek için çok önemli bir örnektir. Tuzla 1980'in başlarından bu yana yapılaşma, işçi ve işveren örgütlenmesi, kamu politikalarının ve denetim sistemlerinin yetersizliği, 2000'li yıllara yaklaştıkça küresel neoliberal ekonominin etkilerine bağlı istihdam, rekabet, iş yükü benzeri sorunlar açısından çalışma yaşamı ve sağlık ilişkisinin açıkça gözlenebildiği bir ortam olmuştur (1,2,3,4).

Son dönemde ise bölgede yaşanan iş kazaları ve yitirilen yaşamlar, güçsüz de olsalar sendikalı ve sendikasız işçilerin çabaları, sivil toplum örgütlerinin desteği ve medyanın katkısı ile sorun toplumla paylaşılır ve tanınır hale gelmiştir. Tuzla'da yaşanan iş sağlığı sorunlarına yönelik olarak kamu ve sivil toplum kuruluşları çeşitli değerlendirmeler yapmışlardır. Bu yazıda söz konusu raporlar iş sağlığına bütünsel yaklaşım, biçim ve içerik temelinde irdelenerek raporların yaşanan gerçeklik içindeki yerleri tartışılmaya çalışılmıştır. Ayrıca raporların kendi amaç ve hedefleri doğrultusunda tutarlı olma durumları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu tartışma aracılığı ile çalışma yaşamı ve sağlık ilişkisinin boyutları ve "iş sağlığına" yaklaşımın ve iş sağlığı politikalarının önemi gündeme getirilmek istenmiştir.

Yöntem

Çalışanların güvenlik ve sağlıkları ile ilgili tüm çıktılar bir üst kavram olarak "sağlık" ile ilişkilendirilebileceği için yazı içinde "iş sağlığı ve güvenliği" terimi yerine "iş sağlığı" kullanılmıştır. Çalışma yaşamında sağlığın (iş sağlığı) temel belirleyicileri çalışma ortamı, çalışma koşulları, çalışma ilişkileri, çevresel etmenler ve bireye ilişkin özellikler olarak 5 başlık altında toplanabilir (5,6,7,8,9). İş sağlığı ile ilgili değerlendirmeler yapılırken bu beş başlığın yanı sıra iş sağlığı ile ilgili politikalar, eylem araç ve yöntemleri, çalışanların sağlık göstergeleri

(iş kazaları ve meslek hastalıkları ile ilgili hızlar ve oranlar), yapısal ve kurumsal özellikler, iş sağlığını çevreleyen diğer sistemlerle ilişkiler ve sosyal tarafların durumları mutlaka irdeleme sürecine katılmalıdır (10-14).

Tuzla'da çalışanların sağlığı ile ilgili olarak düzenlenen 8 farklı rapor bütünsellik, taraflarla ilişkiler, içerik, biçim, sonuçlar bağlamında değerlendirilmeye çalışılarak iş sağlığına yaklaşım ile ilgili bir durum saptama yapılmıştır. Bu değerlendirmede kullanılan ölçütler Tablo-1'de tanımlanmıştır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı:

Tersanelerde İş Sağlığı ve Güvenliği

Teftiş Projesi Değerlendirme Raporu I (3)

İş müfettişlerinin yaptığı denetimler iki türdür. İlki "işçi sağlığı ve iş güvenliği (İSİG) yönünden" yapılan denetimler, diğeri ise bireysel ve toplu çalışma ilişkilerini değerlendiren "işin yürütümüyle" ilgili denetimlerdir. Tuzla ile ilgili olarak işin yürütümüyle ilgili raporlar yayınlanmamıştır. Bu nedenle yalnızca İSİG yönünden yapılan denetim raporlarını irdelemek, Bakanlığın Tuzla'daki denetim sürecini eksik yansıtmaktadır. Ancak değerlendirilen İSİG kapsamlı 2 denetim raporunun içerikleri ve yorum bölümleri Bakanlığın yaklaşımını yeterince açıklamaktadır.

Raporun önsözünde "sektör bazında proje teftişlerini yeni yaklaşım ışığında, sosyal tarafların da etkin katılımıyla yürütüldüğü" söylenmektedir. Oysa proje süreci ve rapor, ne yeni bir yaklaşımı ne de tarafların etkin katılımını yansıtmaktadır. Projenin dayandığı bilgi formu "yeni yaklaşımları" sergilemekten uzaktır. Var/yok temelinde geliştirilen form anlayışı yeni değildir. Bu yöntemle ne işlev ne de etkinlik değerlendirilebilir; işyeri hekiminin "var" görünmesi onun var olduğu ya da işlevini yerine getirdiği anlamına gelmeyecektir. Benzer bir örnek de risk değerlendirmesi sorgulamasıdır: bulgulara yansıdığı kadarıyla risk değer-

lendirmesi yapmayan işyeri sayısı 20, parlayıcı ve patlayıcı maddelerin çalışma ortamında bulunmasına karşın risk değerlendirmesi yapmayan işyeri sayısı 35'tir. Bu durum "var/yok" değerlendirmesinin ilerisinde bir yorum ve yaptırıma gereksinim olduğunu gösterir.

Proje denetimi sürecince kullanılan bilgi formunda sağlık çalışanlarına ve iş güvenliğiyle görevli çalışanlara yönelik değerlendirme başlıkları "Var/Yok/ Gereksiz" biçiminde kurgulanmıştır. Bu kurgudaki "Gereksiz" tanımlaması, olasılıkla "yasalar bağlamında" ifade edilen bir zorunluluğu belirtmek için kullanılmış olsa da yaklaşım biçimi açısından önemli bir ipucu olarak değerlendirilebilir. İş sağlığı alanında olguların değerlendirilmesi çok önemli bir süreçtir ve her olgu sorunlar konusunda son derece değerli bilgiler sunar. İş kazası inceleme denetimleri bu tür değerlendirmeler için önemli bir örnektir. Her iş kazası "iş sağlığı sürecinde" yalnızca mevzuat bağlamında eksiklikleri değil, sistemde aksayan noktaları, uygulama hatalarını açıkça ortaya koyar. Ancak veriler değerlendirilirken iş kazası denetimlerinde olduğu gibi tek tek olgular üzerinden değil pay, payda ve zaman kullanılarak oran ya da hızlardan yararlanılır. Raporun "İstatistik Bilgiler" başlığı altında sayılar elde edilmiş ancak bu verilerden tartışmayı ve yorumları nesnel bir zemine yerleştirecek iş kazası sıklık hızı, iş kazası fatalite ve mortalite hızları, meslek hastalığı sıklık hızı vb. "hızlar" hesaplanmamıştır. Dolayısıyla, iş sağlığı ile ilgili sürecin değişimleri ile ilgili gerçek sonuç raporda irdelenmemiştir. Raporda bildirilen 276 kazanın 63'ü (kazaların yaklaşık %23'ü) "diğer" maddesiyle açıklanmaktadır. Bu nedenle iş kazaları türleri ile ilgili olarak kullanılan "diğer" başlığının sınıflama açısından son derece yetersiz kaldığı ortadadır.

Tuzla Tersaneler Bölgesi İzleme ve İnceleme Komisyonu Raporu'nda, Bakanlığın raporları "teknisit olmakla" ve "can kaybına neden olan 'kusurları' sadece istatistiksel verilere dönüştürerek doğallaşmaya meylettikleri" nedeniyle eleştirilmiştir. Bu eleştiriler yerinde olmakla birlikte rapordaki yaklaşımın teknik bağlamda yukarıda da vurgulanan eksikliklerinden, yetersizliklerinden, belki de en önemlisi raporun tek yanlı hazırlanışından söz etmek gereklidir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) ve görevleri ile amaçları arasında "sağlığın korunması" olgusu yer alan İş Teftiş Ku-

rule Başkanlığının deneyimli denetim elemanları, kurumun doğası ve varlık nedeni gereği çalışma yaşamının üçlü yapısını, çalışma yaşamında sağlık sorunlarının ortaya çıkışında tarafların rollerini son derece iyi bilmek durumundadırlar ve iyi bilirler. İş Teftiş Kurulu'nun günlük uygulamaları olan denetim raporlarının hazırlanışında taraflarla yapılan görüşmelerin önemi büyüktür. Buna karşın Tuzla Proje Denetimi sürecinde çalışanların tanıklıklarına başvurulmamış olması ya da raporda bununla ilgili en küçük bir bilginin ve yorumun bile yer almayışı son derece önemli "kuramsal ve teknik" eksikliktir.

Genel bilgiler Gemi İnşa Sanayicileri Birliği (GİSBİR) kaynaklarına başvurularak yazılmış; "mevzuat ve literatür incelemesi" yapıldığı söylenen projenin raporunda başka kaynak gösterilmemiştir. Raporun genel bilgiler bölümünde gemi inşa sürecince iş sağlığı (ve güvenliği) ile ilgili hiç bir bilgi yer almamakta; raporun genelinde bu bağlamda bir kaynak araştırması yapıldığına ilişkin veri yer almamaktadır. Raporun "İşyerlerinde Tespit Edilen Noksan Hususlar" başlığı altında 20 işyerinde risk değerlendirmesi, 32 işyerinde acil durumla ilgili düzenlemeler, 30 işyerinde elektrik tesisatının kontrolü, 23 işyerinde topraklama tesisatının kontrolü, 31 işyerinde kişisel koruyucu donanım kontrolü, 72 işyerinde planya tezgâhının koruyucusu, 35 işyerinde patlayıcı ortamlarda risk değerlendirmesi, 17 işyerinde kimyasal maddelerin depolanması vb konularda eksiklik saptandığı belirtilmiştir. Bu verilere karşın sonuç bölümünde işyerleri "modern ve güvenli" olarak tanımlanmıştır. Rapor okuyucuyu sorunun kaynağına ve nedenlere yöneltmemekte, yalnızca düzenlemeler açısından eksikleri saptamakla yetinmektedir. Sonuç bölümünde de GİSBİR'in iş sağlığı (ve güvenliği) konusundaki duyarlılığına ve uygulamalarına vurgu yapılan raporda işçiler ve işçi örgütleri ile görüşmeler yapıldığına ya da görüşlerinin alındığına yönelik herhangi bir bilgi yoktur. Proje yürütümü sırasında eğitim ve bilgilendirme toplantılarının GİSBİR salonunda yapıldığı ve raporun GİSBİR tarafından basıldığı belirtilmektedir. Üçlü yapıya dayanan varlığı ve uluslararası sözleşmeler gereği taraflarla ilişkiler içinde olması gereken, çalışma yaşamının en önemli denetsel örgütü tarafından hazırlanan rapor yalnızca bir tarafla, işverenle etkileşim içinde hazırlandığı izlenimi vermektedir. Toplumsal duyarlılığın bu denli yüksek olduğu bir

alandan denetim örgütünün raporu biçim ve içerik açısından bütün taraflarca kabul edilebilecek, nesnel bir nitelik taşımalı, yan tutma ile ilgili bir kaygıya yol açmamalıdır (15).

Tersanelerde İş Sağlığı ve Güvenliği

Teftiş Projesi Değerlendirme Raporu 2 (16)

Bu rapor, kapsam, içerik ve yöntem açısından ilkiyle aynı çizgide hazırlanmıştır. Bununla birlikte raporun yazımında kimi yaklaşımların değiştiği anlaşılmaktadır. Bu raporda GİSBİR'in etkinlikleri ve desteğine vurgu yapılmamıştır. Dolayısıyla tek başına bu rapor ele alındığında tek yanlı bir "taraflarla ilişki" kurgusu izlenimi ortaya çıkmamaktadır. Ancak, bu rapor da taraflarla işbirliği ile ilgili hiçbir ipucu barındırmamaktadır. İlk raporda denetim yapılan alan için genel olarak "modern ve güvenli" tanımlaması kullanılmışken ikinci raporda işyerleri, "iş kazası sayısı ve kaza sonucu meydana gelen kayıplar açısından ilk sıralarda yer alan ve çalışma şartları yönünden çok riskli" biçiminde ifade edilmiştir. Temel amacı arasında "iş kazaları, meslek hastaları ve bunlara bağlı kayıpların azaltılması" yer alan raporun genel bilgiler bölümünde sektördeki iş kazalarına ilişkin hiçbir bilgi yer almamaktadır. Birincisi gibi bu proje raporu da yeterli kaynak incelemesini ve kuramsal bilgiyi yansıtmamaktadır. Rapor yalnızca "düzenlemelere" bire bir uyumu irdeleyen bir biçimle yazılmıştır. Rapor ilk proje denetiminden ikincisine kadar geçen sürede tersaneleri iş sağlığı sistemi ve koruma politikaları açısından değerlendirmemektedir. Ortaya çıkan iş kazaları mekanizmalar açısından irdelenmemiş, yalnızca durum saptanmıştır. Bu bakımdan "yeni" ve bütünsel bir yaklaşımdan uzak, yalnızca düzenlemelere uyumun irdelendiği "kuralcı" bir anlayış içinde kurgulandığı anlaşılmaktadır.

Sonuç bölümünde "Tuzla Tersaneler bölgesinde daha önce yapılan proje teftişleri ile belirli bir oranda iyileşme sağlandığı" görüşü; ilk denetimde saptanan 1061 noksanın bu denetimde 590'a düşmesine dayandırılmıştır. Ancak bu nicel değerlendirmenin işlevsel ve nitel karşılığı sorgulanmamıştır. Eksiklikler sonuçlar açısından karşılıklarına göre gruplanmaksızın yalnızca sayısal özellikleri açısından ele alınmıştır: 23 iş kazasına, 1 uzuv kaybına ve 3 ölüme neden olan elektrik çarpmasının yaşandığı işyerinde, soyunma odasındaki eksiklikle elektrik sistemindeki eksiklik benzer biçimde irdelenmiştir. Raporun önsözünde ve proje

bilgilerinde de yer alan amaçlarından biri iş kazalarının azaltılması olduğu halde raporda da gösterilen "iş kazalarındaki sayısal artış" üzerinde durulmamıştır. İkinci rapor da birincisindeki gibi hızlar üzerinden bir değerlendirme yürütülmemiş, iş sağlığının bileşenleri ve sistemi "sistematik" bir kurguyla irdelenmemiştir.

Genel olarak bakıldığında ilk raporun sonuç bölümündeki iyimser yaklaşım yerini ikinci raporda "iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin etkin bir şekilde alınması ve sürekli geliştirilmesinin sadece teftiş hizmetleri ile sağlanamayacağı" kabulünün aldığı söylenebilir. Bu söylem denetim ile ilgili göstergeler açısından irdelendiğinde gerçekçi bir yargıya dayalıdır. İş teftişini değerlendirmek için kullanılan ölçütlerden biri milyon çalışan için görevli müfettiş sayısıdır. Ülkemizde iş teftişinin teknik ve sosyal alanda birbirinden ayrı yürütüldüğü düşünülürse her iki alt grubun da 1 milyon çalışana 50 müfettiş dolayında bir sayı üzerinde çalışmalarını yürüttüğü söylenebilir. Bu gösterge kabul edilen "1 milyon işçiye 100 müfettiş" sınırının da altında kalmaktadır (17).

Tuzla tersaneleri gibi yerel ve küresel bütün dinamiklerin sıra dışı yansımalarının gözlemlendiği bir alanın irdelendiği bu raporda, İş Teftiş Kurulu gibi alanda zengin deneyimi ve birikimi bulunan bir kurumun bütünsellikten uzak bir rapor hazırladığı, değerlendirmelerin iş sağlığı disiplininin kuramsal ve teknik araçlarını kullanmaksızın hazırlandığı, çalışma yaşamı dinamiklerinin ve çalışma ilişkilerine bağlı değişimlerin değerlendirmelere yansımadağı, önerilerin ise yalnızca yasal düzenlemelerle sınırlı tutulduğu söylenebilir.

İş Teftiş Kurulu tarafından hazırlanan iki rapor da bütünsellik açısından eksiklikler taşımaktadır. Proje ekibi "sosyal teftişin" sürece eklenmediğini belirterek bu öğeyi raporun başında dile getirmektedir. Raporda inceleme yapılan kesitte saptanan sorunlar yazılı biçime dönüştürülmüş, ancak iş sağlığını etkileyen etmen ve bileşenlerin ilişkileri irdelenmemiştir. Rapor taraflarla ilişkiler gözetilerek hazırlanmamıştır. İlk raporda yalnızca işveren ilişkilerinin izleri bulunmaktadır, işçiler ve işçi sendikaları ile soruna yönelik hiçbir ilişki kurulmamıştır. İkinci raporda iki tarafla da işlevsel bir iletişimin kurulmadığı görülmektedir. Raporlar iş kazalarından yola çıkmakla birlikte "genel denetim" biçiminde hazırlanmıştır. Bu bağlamda kazaların ne-

denleri dışında yer alabilecek etmenler de ele alınmıştır. Ancak bunların iş kazaları ve Tuzla tersane işçilerinin sağlıkları üzerindeki etkisi ile ilişkisi irdelenmemiştir. Raporlar yalnızca sorunları belgelemekle yetinmiştir. Her iki rapor da standart bölümler içermektedir. Ancak her iki rapor da “iş sağlığı” ve özelde Tuzla ile ilgili kaynakları içermemektedir. Her iki raporda da sonuçlar “İş Teftişin” bu alandaki birikim ve deneyimini yansıtmaktan uzak yüzeysel saptama ve önermelerden oluşmaktadır.

TBMM Raporları:

Tuzla Tersaneler Bölgesinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Önlemlerinin Yetersizliği ile İlgili İnsan Hakları Komisyonu Raporu (18)

Raporun amaç bölümünde yaşama hakkından yola çıkılmakta ve devletin bu hakkı korumakla yükümlü olduğu belirtilmektedir. Komisyonun amacı da Tuzla tersanelerindeki iş kazaları hakkında “hak ihlali olup olmadığını tespit etmek, toplumu ve kamu makamlarını aydınlatmak, kazaların tekrarlanmaması amacıyla alınabilecek önlemleri araştırmak ve öneriler sunmak” olarak saptanmıştır.

Ancak çalışmanın sonuçları, bu amaçla örtüşmemektedir. “Tespit edilen hususlar” bölümünde özetle taşeronluk sisteminin mevzuata uygun olmadığı ve İSİG’ne olumsuz etkileri olduğu; eğitim eksikliği; iş güvenliğinin üretimin her aşamasında göz önüne alınmaması; kimi tersanelerde kaza önlemleri olmasına karşın sürekliliğinin olmaması, kimi tersanelerde ise İSİG genel ilkelerinin uygulanmaması ya da uygulamada gerekli duyarlılığın gösterilmemesi; sosyal donatıların yetersizliği; işyeri hekimlerinin çalışma sürelerinin yetersizliği, bu nedenle koruyucu hizmetlerin yürütülememesi; sorumluluğunu yerine getirmeyen işverenlerin haksız rekabete yol açması ve üretimin kapasite temelli olmamasından söz edilmiştir. Bu saptamalardan sonra rapor şu yoruma ulaşmıştır: “... sıralanan tespitler neticesinde başta yaşam hakkı olmak üzere, çalışma hakkının uluslararası standartlara göre bir ölçümleme imkanı vermediği anlaşılmış olup bu durumun insan haklarına uygun bir hale getirilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır”. Görüldüğü gibi raporda Tuzla tersanelerinde “hak ihlali” olup olmadığının somut bir yanıtı bulunmamaktadır.

Raporda, dayanağı gösterilmemiş saptamalar ve

açık olmayan tanımlamalar yer almaktadır. “Sendikalaşmanın sektörün ihtiyacına oranla yetersiz kaldığı” belirtilmiştir, ancak “sektörün ihtiyacı” saptamasının dayanağına yer verilmemiştir. “GİS-BİR Ortak Sağlık Biriminden hizmet alan işyerlerindeki işyeri hekimleri” tanımlaması açık değildir. İşyeri hekimlerinin çalışma sürelerinin yetersizliği, koruyucu hizmetlerin yürütülememesi sonuçlarına nereden ulaşıldığı saptamaları da somut verileri irdelenecek değerlendirmelerdir. Raporda, “abisinin, işyerinde doktor olmadığı için öldüğünü” belirten bir kişinin bu sözlerinden başka, konuyla ilgili hiç bir veriye yer verilmemiştir.

Raporun sonuç bölümünden, sorumluluğun “taşeronluk sisteminde” olduğu kanısına varılmaktadır. Taşeronluğun, “İSİG konusundaki olumsuz etkileri” ve işçinin yasal haklarını tam olarak yaşama geçirmesine engel olduğu belirtilmektedir. Asıl işverenin yaşanan olaylardaki sorumluluğuna, asıl işveren ve taşeron ilişkisine hiç değinilmemiştir. Oysa raporun görüşmeleri yansıtan bölümünde konuyla ilgili birçok saptama vardır. Taşeronları savunan ve önemli gözlemlerini yansıtan Gemi Sanayicileri Derneği Yöneticileriyle yapılan görüşme bölümü, raporun %20’sini oluşturmaktadır. Sendikalarla yapılan görüşmelerde de asıl işverenin ve taşeronun ilişkileri son derece açık ifade edilmektedir.

Raporun amaç bölümünde altı çizilen devletin yükümlülüğüne ilişkin açık bir görüş, sonuç ve öneriler kısmında bulunmamaktadır. Rapor “önlenbilir nitelikte iş kazaları” ibaresinin rapora eklenmediği için konulan bir muhalefet şerhi ile sonlanmaktadır.

Meclis Araştırma Komisyonu Raporu taraflarla ilişkileri gözeterek, çalışma ilişkilerini değerlendirmek gibi önemli bir çizgiden yola çıkmakla birlikte içeriğine bunu yansıtamayan, teknik açıdan yetersiz, iş sağlığının bütünsel çözümlemesine dayanmayan bir nitelik taşımaktadır.

Gemi İnşa Sanayisindeki İş Güvenliği ve Çalışma Şartları Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (2)

Rapor 6 bölümden oluşmaktadır. Raporda konunun çok sayıda bileşeni başlık olarak ele alınmıştır. Ancak amaca odaklanılmamış, ele alınan

konular amaçla ilişkilendirilmemiştir. Sonuçta rapor, gemi inşa sanayisinin tanıtımına ve özel sektör tersanelerinin övgüsüne dönüşmüştür.

İlk bölümde dünya ve Türkiye ekonomisi ve deniz ticareti konusunda bilgiler aktarılmıştır. Raporunda, bu bölümün amaçla ilgisi kurulmamıştır.

İkinci bölüm, dünyada ve Türkiye’de gemi inşa sanayinin durumuna ayrılmıştır. Bu bölümde, gemi sanayinin gelişimi ve ekonomiye katkısı, gemi yan sanayi ve tersaneler (yürütülen etkinlikler, başlıca bölümler, yasal düzenlemeler, kullanılan maddeler) hakkında genel bilgiler vardır. Ancak bu bilgilerin amaçla bağlantısı raporun hiçbir yerinde kurulmamıştır.

Üçüncü bölüm Tuzla Gemi İnşa Sanayi Bölgesi’nin tanıtımına ayrılmıştır. Tuzla’daki kooperatiflerin durumu, yatırımlar, ulaşım bölümünün ana konularıdır. Bölümün son iki sayfasında işçilerin barınma sorunları, çalışma alanının yetersizliği, taşeronluk sistemi ve eğitim durumu ele alınmıştır. Taşeronluk siteminde ana sorun; “eğitilmiş, deneyimli, işyerini ve işyerindeki riskleri tanıyan işgücü yerine, bu vasıflardan yoksun ve işyerindeki riskleri algılamayan taşeron grupları”dır. Taşeronluk sisteminin getirdiği diğer sorunlara değinildikten sonra, taşeronluğun gerekli olduğu da vurgulanmıştır: “...ülkemizin bu konudaki uluslararası piyasadaki rekabet koşulları açısından konuya bakıldığında, işletmelerin maliyetlerinin azaltılması, rekabet gücünün artırılması konusunda alt işverenlik uygulanmasının gerekliliği hususunda, hemen hemen konuya ilişkin tüm kesimler hemfikirdir”. Rapora göre eğitim konusunda da neredeyse sıkıntı yoktur: “2004’te faaliyete geçen GİSBİR İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezi tarafından yapılan planlar doğrultusunda, üye tersanelere ‘İş Sağlığı ve Güvenliği’ başlığı altında 8 ayrı konuda eğitim verilmektedir. Bugüne kadar 25.253 sektör çalışanına bu konuda eğitim verilmiştir”.

Dördüncü bölüm “İş Sağlığı ve İş Güvenliği” adlı bölümdür. Burada iş sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili genel bilgiler, yasal düzenlemeler, kaza ve kaza nedenleri üzerine genel bilgiler verilmiştir. Sonunda, bu bölümde, Tuzla tersanelerindeki iş kazaları ele alınmış ve kaza nedenleri irdelenmiştir. Komisyona göre yorgunluk, iletişim eksiklikleri, ilişkilerdeki sorunlar, sosyal ve kültürel ortamın olumsuzluklarından kaynaklanan hatalı davranışlar,

yetersiz alan, ekipmanlarda ve koruyuculardaki kusurlar, bilgi eksikliği, eğitim eksikliği, yetersiz organizasyonlar ve benzerleri kazaların temel nedenleridir. Raporun ilk 200 sayfasında (toplam 226 sayfa) Tuzla Tersaneleri iş kazalarına ayrılan bölüm, bu 6,5 sayfadır. Komisyonun “incelemeleri ve araştırmaları sonucunda” ulaştığı kaza nedenleri ile dünya ve Türkiye ekonomisi, deniz ticareti, Tuzla Gemi İnşa Sanayi Bölgesindeki gelişmeler arasındaki ilişki ortaya konmamıştır.

Raporun son iki bölümü (25 sayfa) sorunlar ve önerilere ayrılmıştır. Komisyonun belirttiği sorunları tersanelerin yapısal sorunları, iş gücüne yönelik sorunlar ve sağlık hizmetleri başlıklarında toplamak olanaklıdır. Öneriler de bu başlıklara koşut olarak düzenlenmiştir. Yapısal sorunlara ilişkin çözüm önerileri; sermayenin teşviki, şirketlerin birleşmesi ve uluslararası sermayenin yatırım yapmasına yöneliktir. Çalışma yaşamına ilişkin dikkat çekici öneri; işyeri hekimi ile iş güvenliği uzmanı ücretlerinin, ÇSGB tarafından karşılanması ve söz konusu ücretlerin işveren tarafından ÇSGB’na yatırılmasıdır. Ayrıca Komisyon, İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Taslağı’nın ve Sendikalar Kanunu Tasarısı’nın bir an önce kanunlaşmasını istemiştir. Diğer önerilerin çoğu ya yasal düzenlemelere koşut önerilerdir ya da “sendikal örgütlenmenin önündeki engeller kaldırılarak sendikalaşma yaygın hale getirilmelidir” türünden dileklerdir.

Biçimsel olarak irdelendiğinde raporda konu, tablo ve şekillerin pek çok yerde yinelendiği görülmektedir. Raporun kaynak gösteriminde de düzensizlik vardır: Kimi kaynaklar, kaynaklar bölümünde gösterilmemiştir. Kimi yerlerde de tablonun ya da bilginin alındığı kaynak belirtilmemiştir. Kaynakların çoğunluğu birinci ve ikinci bölümlere ilişkindir.

Rapordaki bölümlerin amaçla uyumsuzluğu ve orantısızlığı, kaynaklarda da açıkça kendini göstermektedir: Yazılı kaynakların yalnızca biri İSİG’ne aittir; bu kaynak da İSİG tanımı için kullanılmıştır. Diğerleri gemi inşa sanayinin gelişimi, denizcilik sektörü ve ekonomik gelişmelerle ilgilidir. Benzeri durum, kaynak olarak kullanılan sunumlar içinde geçerlidir. Raporun en güçlü alanlarından biri taraflarla ilişkiler boyutudur. Raporun oluşum sürecinde ilgili pek çok tarafın temsilcileri ile görüşüldüğü anlaşılmaktadır. Bununla birlikte hem

kaynak hem de ilgili taraflarla görüşmeler bakımından önemli bir eksikliği belirtmek gerekir: İSİG konusunda büyük hizmetleri olan, bu alanın kurumsallaşmasının öncülerinden Türk Tabipleri Birliği'nin görüşü ve ürettikleri rapor içinde yer bulmamıştır.

Sonuç olarak bu raporda iş kazaları, gelişen gemicilik sanayinin sorunlarından yalnızca biri olarak ele alınmıştır. Geniş kapsamlı bir çerçeve çizilmiş, önemli veriler toplanmış ancak bunlar iş kazalarını aydınlatmaya yönelik kullanılmamıştır. Kooperatiflerin şirketleşmesi, aile şirketlerinin birleşmesi, uluslararası sermayeye yönelik yatırımlar, şirketlerin önündeki engellerin ortadan kaldırılması ve şirketlerin teşvik edilmesi bu raporun temel önerileridir.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu: Tersanecilik Sektörü ile İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Tuzla Tersaneler Bölgesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi Hakkında Rapor (19)

Raporun amacı, "Türkiye'de tersanecilik sektörü ile iş sağlığı ve güvenliği açısından Tuzla Tersaneler Bölgesinin incelenmesi ve değerlendirilmesi" olarak tanımlanmıştır. Kapsam, "... sektörün bir bütün olarak ele alınması halinde sağlıklı bir yaklaşımın ortaya çıkmasının mümkün olacağı" düşüncesiyle geniş tutulmuştur. Ana metin 522, ekleri 584 sayfadır. İlk bölümde dünya deniz ticareti ve gelişimi, ikinci bölümde iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri, üçüncü bölümde Tuzla, Pendik ve Altınova tersaneleri incelenmiş, son bölümde sonuç ve öneriler ele alınmıştır. Rapor, amaç, yöntem, bölümler ve başvuru kaynakları açısından Meclis Araştırma Komisyonunun Raporuna benzerdir. Kimi bölümler sözcüğü sözcüğüne ayındır. Bu rapor, komisyonun raporuna göre konuların bütünlüğüne daha fazla önem verilerek hazırlanmış olsa da eklektik bir kurgudan kendini kurtaramamıştır. Çok önemli değerlendirmeler ve öneriler barındırmasına karşın, raporun tersanelerdeki iş kazalarına yaklaşımı Meclis Araştırma Komisyonunun raporu gibi eksiklikler taşımaktadır.

Rapora göre tersanelerdeki sorunların temel kaynağı, "verimlilik düşüklüğü, maliyet yüksekliliği, teslim süresinin uzunluğu, sipariş bazlı üretim yapılmasına bağlı kontrat ve ortak tanıtım - pazar

araştırma - müşteri ilişkilerinde yaşanan eksikliklerdir". İş kazaları nedeniyle kamuoyu baskısının artmasına dek "günübürlük çözüm arayışları" sürmüştür. "Bu noktadan sonra ilgili kamu kurumları yetkileri çerçevesinde konuya müdahil olmuşlar ancak ortada beş yıllık (2002-2007) sürecin yarattığı fiili durumun olması çözüm üretmeyi güçleştirmiştir. Bugünkü yaşanan sorunların temelinde de ilgili kamu kurumu, sendika ve sivil toplum örgütlerinin konuya geç müdahale etmelerinin yattığı görülmektedir."

Bu yorum, iş kazalarının gerçek nedenlerini ve sorumlularını gizlemektedir. "Kendini kanıtlamış" ve "deneyim kazanmış" tersanelerin bu olumlu özellikleri iş sağlığına yansımamıştır. Bu durum raporda da açığa vurulmaktadır: "...hızlı artışa kurumsal altyapıları yeterli olmayan tersane işletmelerinin hazırlıksız yakalanmış olmasının neden olduğu olumsuzlukların başında, işyerlerinde yürütülen çalışmalar esnasında işçilerin sağlığına yönelik tehditlerin göz ardı edilmesi gelmektedir". İş sağlığına yönelik tehditlerin göz ardı edilmesi, hazırlıksız olmakla açıklanacak bir olgu değildir, hukuki sorumlulukların yerine getirilmesi durumudur. Yasal düzenlemelerce kontrol edilen, kamu tarafından izlenen ve desteklenen kültürel bir tutum ve davranıştır.

Diğer bir önemli saptama da sorunlara "ilgili kamu kurumunun geç müdahale etmesidir". İlgili kamu kurumları Tuzla gerçeğine başından beri "müdahildir". Bu rapordan da anlaşılabilir. Denizcilik Müsteşarlığının 2002 yılından sonra Revizyon İmar Planı çalışmalarından, Devlet Planlama Teşkilatı raporlarına, belediyelerin ruhsat verme işlemlerinden, iş denetimlerine (2003 yılında 7, 2004 yılında 58, 2005 yılında 64, 2006 yılında 54, 2007 yılında 399 ve 2008 yılının ilk 8 ayında da 505 denetim) kadar tüm süreç kamu kurumlarının gözü önünde yaşanmıştır.

Raporda başka bir önemli çelişki, iş kazalarıyla üretimin yoğunluğu ve alan darlığı ilişkisinin değerlendirilmesidir: "...yaşanan hızlı gelişme sonucunda, ihtiyaca cevap veremeyen bu dar alanlarda yapılan yoğun çalışmanın; iş sağlığı ve güvenliği yönünden gerekli önlemlerin alınmasını zorlaştırdığı ve riskli çalışma ortamlarının oluşmasına neden olduğu" saptaması yapılmaktadır. Buna tam karşıt düşünce ise raporda yerini bulmuştur. "Gerek tersane alanı gerekse yapılan üretim ve işçi yoğun-

luğu ile yaşanan ölümlü iş kazaları arasında doğrudan bir ilişki kurulması bu veriler ışığında mümkün görünme (diği) belirtilmektedir. Ayrıca bu son saptamanın dayanak noktası Tablo 3.10'un değerlendirilmesi de çelişkilidir. Bu tablo 2006-2008 yılları arasındaki ölümlü iş kazalarıyla üretim, işçi sayısı ve tersane alanlarını göstermektedir. Ancak tablo iş kazaları sırasındaki yoğunluğu göstermemektedir.

Raporda, önemli saptamalar da vardır: İş kazalarının önlenilebilirliğine, bilimsel temele dayalı gerçekçi analizler yapılmamasına, ölümlü iş kazaları dışındaki iş kazalarının önemine, meslek hastalıklarının tanı sürecindeki yetersizliğine, iş denetimindeki anlayışlara ve denetimlerin sektöre özgü olmamasına, veri sistemi eksikliğine ve işlerliği olan bir kayıt sisteminin gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Sorunların temelinde “tüm tarafların katılımını sağlayacak tek elden, bütüncül ve etkili bir yaklaşımın takip edilememesinin yattığı” saptaması yapılmıştır.

Öneriler, Meclis Araştırma Komisyonunun önerilerine koşuttur. Rapora göre, sektörün teşvik edilmesi ve önündeki engellerin kaldırılması, yeni alanların devreye girmesi, uluslararası entegrasyonun sağlanması, alt işverenliğin modernizasyonu ve benzeri öneriler sorunların çözümü için temeldir. İSİG'le ilgili öneriler ise, İSİG yönetim sistemlerinin kurulması, sektöre özgü ve risk analizlerine dayalı denetim anlayışı, eğitimin geliştirilmesi, sendikalaşmanın önündeki engellerin kaldırılması ve benzerleri biçiminde özetlenebilir. Göze çarpan somut bir öneri, GİSBİR Hastanesi yönetimine sendikaların katılması istemidir.

Cumhuriyet Halk Partisi:

Tuzla Tersaneleri İnceleme Raporu (20)

Raporda temel olarak taşeronluk, sendikalaşma, ücret ve sigorta primleri üzerinde durulmuştur. Bu konuların iş kazalarıyla bağlantısı kurulmamıştır. Raporun bir bölümünde 20 milyon işsizden söz edilmiş “insanların işe muhtaç olduklarından kişisel güvenlik ve donanımlarına yeterli özenin verilmemesi” belirtilmiştir. Öneriler, yasal düzenlemelere koşut önerilerdir. “Sendikasız işçi çalıştırılmaması” önerisi de dikkat çekicidir. Tuzla Tersaneler Bölgesi İzleme ve İnceleme Komisyonu raporunda, bu raporla ilgili, “tüm önemli tespitlerinin yanı sıra, önlenilebilir seri iş kazalarının oluş-

tuğu üretim zincirinin son halkalarına, yani taşeronluk sistemine bütünsel bir bakış geliştirememesi” eleştirisi vardır.

Raporun yazımına özen gösterilmemiştir. Üç sayfalık raporda kuramsal bilgiler, “İçeride iki görevli hazır bekliyordu” gibi izlenimler birbirine girmiştir. Kullanılan dil yazım diline uygun değildir ve tümce yapıları bozuktur: “İşyerlerindeki hayat yaşam alanları günümüz şartlarına göre yeniden düzenlenmelidir”, “SSK primlerinin düzenli olarak kontrol edilmesi ve ana firma tarafından ödenmelidir”. Yukarıdaki iki tümce raporun yalnızca öneriler bölümündeki bozuk tümcelerden örneklerdir. Rapor bütünsellik, taraflarla ilişkiler, içerik, biçim ve sonuçlar açısından hazırlayan kurumun ve sorunun ciddiyetiyle bağdaşmayacak bir nitelik taşımaktadır.

İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği

Tuzla Tersaneler Bölgesi Gözlem ve Değerlendirme Raporu (21)

Rapor, yola çıkış amacıyla vardığı yer konusunda tutarlıdır. Tuzla tersanelerinde yaşanan olayları hak ihlalleri yönünden değerlendirmek isteyen Komite sonuçta güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları hakkı, örgütlenme hakkı, mesleki eğitim hakkı ve sağlığın korunması hakkının ihlallerine dikkat çekmiştir. Tuzla'daki kazaların önlenilebilir nitelikte olduğu vurgulanmış, “...‘kutsal olan yaşam hakkının’ ne işveren tarafı ne de yetkili devlet kurumlarınca yeterince önemsenmediği” belirtilmiştir. Bunun ötesinde devletin sorumluluğu açık bir dille anlatılmıştır: “Güvenli ve sağlıklı koşulların oluşturulmasını denetim ve yaptırım mekanizması ile sağlayacak olan devlet, bu yükümlülüğünü yeterli kadar yerine getirmemiş olmakla bu hakkı ihlal etmiştir.” Öneriler bölümünde de işveren ve devletin sorumluluğu yinelenmiştir: “Faturayı sadece işçilerin bilinçsizliğine ve üşengeçliğine kesmek veya dış mihrakların provokasyonuna bağlamak meselenin ciddiyetini anlamamakla eşdeğerdir. Kaldı ki böyle olsa bile bu durum işverenin ve devletin sorumlu olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz.”

Rapor taraflarla ilişkiler açısından tümüyle benzer yöntemleri izlememekle birlikte bir tutarlılık göstermektedir. Rapor içerik ve biçim yönünden eksikler içermekle birlikte “iş sağlığına bütünsel bakış açısından” belirli bir yol almıştır. Sağlığın çalışma

ortamı dışında kalan bileşenlerle de ilişkisi irdelenmiştir. Rapordaki en önemli eksiklik, “gözlem ve değerlendirme” süreciyle amaç arasındaki uyumsuzluktur. Raporun yarısı medya haberlerine ve görüşmelere ayrılmıştır. Böylece tersanelerin “fotoğrafi çekilmiştir” ancak hak ihlalleri raporda somutlaşmamıştır. Örneğin; durumun hukuksal sürece nasıl yansdığı, raporda vurgulanan “kusursuz sorumluluk” ilkesinin uygulanıp uygulanmadığı bilinmemektedir. Özetle medya haberlerinin ve yapılan görüşmelerin amaca katkısı tartışmalıdır.

Tuzla Tersaneler Bölgesi İzleme ve İnceleme Komisyonu:

Tuzla Tersaneler Bölgesi’ndeki Çalışma Koşulları ve Önlenebilir Seri İş Kazaları Hakkında Rapor (4)

Rapor, “istisnai kolektif bir çalışmanın ürünü” olarak sunulmuştur. DİSK Limter-İş Sendikası, TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu, İstanbul Tabip Odası, İstanbul İşçi Sağlığı Enstitüsü ve İstanbul Barosu kurumsal olarak bu raporun hazırlanması çalışmalarına katılmıştır. ÇSGB ve GİSBİR’e de çağrı yapılmıştır.

Komisyonun amacı “işçi perspektifinden” bakmak, iş kazalarının önlenebilir olduğu tezini temellendirmek ve “sektördeki büyümeye tekabül eden iş güvenliği ve işçi sağlığı önlemleri alınmadan işi hızlandıran modern üretim sistemlerinin kazaya neden olduğu” “temel tezini” savunmak olarak belirtilmiştir.

Amaç doğrultusunda işçiler ve işçi yakınları, avukatlar, hekimler ve mühendislerle görüşmeler yapılmıştır. İşçiler ve işçi yakınlarıyla görüşmeler; hukuksal süreç, iş kazası nedenleri ve iş kazası sonuçlarından yola çıkarak oluşturulan örneklem çerçevesinde sosyal bilimciler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Rapor, Meclis Araştırması Komisyonu raporuyla birlikte en kapsamlı rapordur. Çalışmanın yürütülmesinde çok disiplinli bir yapı sağlanmıştır. Çağrı yapılmasına karşın ÇSGB ve GİSBİR’in çalışmaya katılmaması, iş sağlığı alanında böyle önemli bir deneyimi eksik bırakmıştır.

Raporda ayrıntılı olarak açıklanan çalışma yönteminde, işçilerin seçiminde örneklem sisteminden söz edilmektedir. Burada “örneklem”, bilimsel bir terim olarak mı kullanılmıştır, yoksa süreci daha iyi

anlayabilmek için kullanılan bir yöntem midir? Anlaşmamaktadır.

Raporun “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğine Nasıl Bakıyoruz?” adlı bölümünde, sağlıklı toplum yaratmak için önce üretim biriminden başlamak gerekliliği, İSİG mevzuatının odak noktasında işyeri hekiminin olması ve “konunun ekonomik boyutu da hekimleri yakından ilgilendirir” önermeleri yeterince açıklanmamıştır.

Raporun sorunlu yorumlarından biri de ekonominin yükselme dönemlerinde iş kazalarının arttığını göstermek için kullanılan verilerdir. Bu veriler çarpıcı görünse de sıklık, hız ve benzeri hesaplamalar yapılmadan değerlendirilmemelidir.

Raporda ağır ve tehlikeli işler raporunu verecek işyeri hekimi sayısının yetersizliğinden söz edilmektedir. Bu raporun işyeri hekimi tarafından verilmesi koşulu yoktur. Aynı sayfada GİSBİR özel polikliniğinin yeterliliğinin incelenmesi istenmektedir. Bu istem, raporun temel anlayışına aykırıdır. “İş teftişindeki kapsam ve yaptırım eksiklikleri” bölümü iş teftiş raporlarını irdelemektedir. “İş kazasından geriye kalanlar”, “Önce iş mi, insan mı?” ve “Tuzla nereye?” adlı alt bölümlerin ana başlıkla bağlantısı yoktur.

Sonuç, çok açık bir anlatımla ortaya konmuştur: “...önlenebilir seri ölümcül iş kazalarının temelinde, ağır ve tehlikeli bir sanayi kolu olan gemi inşa yapımındaki iş ritminin ve çalışma saatlerinin artırılması, tersane mekânının daralması ve bu yeni hıza ve büyümeye uygun iş güvenliği tedbirlerinin ana işverenler tarafından alınmaması yatmaktadır.” Bu bölümde, iş kazalarının sürmesi ile sendikal örgütlenmenin engellenmesi arasında kurulan ilişki sorunludur. Böyle bir ilişki vardır ama bu ilişkinin nedensel olduğunu söylemek güçtür. Dahası Tuzla olgusunda, bu ikisinin aynı neden(ler)in sonuçları olduğunu söylemek olasıdır.

Önerilerdeki, her tersaneye bir ambulans istemi tartışılmalıdır. “Yargı sürecinin uzun sürmesi, mali imkânsızlıklar ve baskılar nedeniyle açılmayan davalarda da, ÇSGB mağdurların lehine ceza davalarının takipçisi olmalıdır.” önerisi ise çok çarpıcıdır.

Rapor Tuzla’da iş sağlığı olgusuna nitel bir bakışla yaklaşmayı seçen, sorunu olabildiğince bütünsel irdelleyen, içerik ve biçim açısından belirli bir standardı izleyen niteliktedir. Tüm tarafların sürece katılmaması işlevsel ve alana özgü çözüm-

ler önerilebilmesini engellemiştir. Sonuç olarak bu rapor amacı, yöntemi, katılımcıları, tanıkları ve çözümlenmeleriyle çalışma yaşamına ayna tutan önemli bir yapıt niteliğindedir.

Son söz

Gemi inşa sektörü gibi “çok tehlikeli” olarak değerlendirilen işlerin yürütüldüğü bir sektörün sorunları kamuoyuna yalnızca yaşanan trajik iş kazaları biçiminde yansımaktadır (22). İş kazaları, iş sağlığı bağlamında Tuzla ile ilgili sorunların görülebilen kısmı, “buzdağının deniz üzerindeki bölümüdür”. Bu sektörde –ya da herhangi bir işkolunda- iş kazalarından çok daha sık görülmesi beklenen meslek hastalıkları son dönemlerde Tuzla ile ilgili hazırlanan raporların yalnızca birinde ele alınmıştır (4, 23). Konunun bu boyutu ne sağlıkçılar, ne basın, ne de kamuoyu açısından yeterli ilgiyi görmemiştir. Bu anlamda hazırlanan raporlar bütünsel bir bakış açısını yansıtmamaktadır. İş sağlığı pek çok bileşeni olan, farklı sistemlerle ilişkileri bulunan ve bu ilişkiler doğrultusunda biçimlenen bir kavramdır. Karmaşık yapısı nedeniyle iş sağlığı alanında yapılacak inceleme ve çözümlenmelerde bütünsel bakış açısının korunması zorunluluktur. İş sağlığında inceleme ve çözümlenmeler ana hatları ile iki biçimde gerçekleştirilebilir:

- 1) tek bir olay ya da olaylar bütünü ile ilişkili yürütülen inceleme ve çözümlenmeler,
 - 2) iş sağlığına yönelik genel değerlendirmeler.
- Her iki durumda da değerler denirme iş sağlığının

temel bileşenlerini ve sistemler arasındaki ilişkileri ortaya çıkaracak biçimde kurgulanmalıdır. Bu tür bir kurgu iş sağlığı ile ilgili işleyiş sorunlarına ve çözüm önerilerine ilişkin doğru sonuçları verecek bir yönelim sağlayacaktır.

Küreselleşme, temel araçları olan kuralsızlaşma, küçülme, özelleşme ve taşeronlaşma üzerinden sosyal korumayı olumsuz etkilemektedir, bu süreçte çalışma ilişkileri bütünüyle ve hızla değişmektedir (24-27). İş sağlığına yönelik değerlendirmeler yerel ve küresel dinamiklerin çalışma yaşamına etkisini göz ardı etmeyecek biçimde kurgulanmalıdır. Bunu gerçekleştirebilmek için sosyal taraflarla birlikte ve çok disiplinli bir çalışma yürütülmesi, her basamakta bütünsel bir yaklaşım geliştirilmesi zorunludur (14,15,17).

Bu yazıda, ülkemizdeki çalışma yaşamı sorunlarını küreselleşme bağlamında oldukça açık bir biçimde yansıtan Tuzla süreci ile ilgili 8 rapor bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Bu raporlarda; taraflarla ilişkiler, iş sağlığının temel bileşenleri, değişen çalışma ilişkileri ve iş sağlığına etkisi, çözüm önerileri ve işlevsellik açısından son derece önemli eksiklikler olduğu düşünülmektedir.

Farklı kurumların hazırladığı raporlardan beklentiler de farklı olacaktır. Ancak hangi amaçla hazırlansa hazırlansın raporların kendi iç tutarlılıklarının olması gereklidir. Bu nitelikteki raporlarla değerlendirmelerle resmin farklı boyutları ortaya konabilecek, iş sağlığı sürecine katkı sağlanabilecektir.

Tablo-1: Tuzla raporlarını irdelemek için kullanılan kavram ve ölçütler

Kavram	İçeriği
Bütünsellik	İş sağlığı 5 temel ögeyi içerir: Çalışma ortamı, çalışma koşulları, çalışma ilişkileri, çalışanların bireysel özellikleri, çevresel özellikler. İş sağlığını bir bütün olarak değerlendirebilmek için bu 5 ögenin de göz önünde tutulması gerekir. Raporların yazımına bu ögelerin değerlendirilmesi ile ilgili yansımalar irdelenmiştir.
Taraflarla ilişkiler	Çalışma yaşamının tarafları işçi, işveren ve devlet olarak 3 başlıkta toplanır. Raporların hazırlanma sürecinde bu 3 tarafla iletişim kurulup kurulmadığı, bunun rapora yansıtılıp yansıtılmadığı irdelenmiştir.
İçerik	Olaya (ya da olaylara) odaklı olarak hazırlanan raporlar “tek bir eksen üzerinden değerlendirme yapılan” raporlar olarak değerlendirilmiştir. Çalışma yaşamına bütün olarak yaklaşan ya da olaydan yola çıkarak bütüne yönelik değerlendirmeler yapan raporlar “çok boyutlu” olarak değerlendirilmiştir.
Biçim	Her hangi bir rapor için standart sayılabilecek gerekçe ve amaç, yöntem, bulgular ve değerlendirme, sonuç ve öneriler, kaynaklar gibi temel başlıkların söz konusu raporlardaki varlığı irdelenmiştir.
Sonuçlar	Raporların somut sorunlardan yola çıkan, önceliklere dayalı sonuç ve öneriler içerip içermedikleri değerlendirilmiştir.

Dipnotlar

Bu hesaplamada pay olarak toplam müfettiş sayısı 300 dolayında teknik ve 400 dolayında sosyal alanda denetim yapan iş müfettişi; payda olarak yalnızca SSK kapsamında çalışan 6500000 işçi kullanılmıştır.

Kaynaklar

- Akder H. Türk Gemi İnşa Sektörünün Öyküsü (Story of The Turkish Shipbuilding Industry). Uluslararası Deniz ve Ticaret. Mayıs: 26-32; 2008.
- Gemi İnşa Sanayisindeki İş Güvenliği ve Çalışma Şartları Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu. TBMM, Dönem 23, Yasama Yılı 2, Temmuz 2008. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss295.pdf> (Erişim tarihi: 10.09.2009)
- Tersanelerde İş Sağlığı ve Güvenliği Teftiş Projesi Genel Değerlendirme Raporu 1 (Tersane İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Teftiş Projesi). ÇSGB, İş Teftiş Kurulu Başkanlığı, Yayın No: 17, Nisan 2007. <http://www.itkb.gov.tr/files/tersane.pdf> (Erişim tarihi: 02.10.2009)
- Tuzla Tersaneler Bölgesi İzleme ve İnceleme Komisyonu, Tuzla Tersaneler Bölgesi'ndeki Çalışma Koşulları ve Önlenebilir Seri İş Kazaları Hakkında Rapor. TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu, İstanbul, Şubat 2008.
- Clerk MJ. Introduction to Working Conditions and Environment, ILO, Geneva, 1989.
- Piyal B., İş Sağlığı ve Eylem Politikaları İçin Yöntem Önerisi, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 1994.
- ÇSGB, İş Teftiş Kurulu Başkanlığı, İş Denetiminin Amacı. http://www.itkb.gov.tr/article.php?article_id=58 (Erişim tarihi: 09.12.2009)
- Ergör OA, Demiral Y. Piyal YB. A Significant Outcome of Work Life: Occupational Accidents in a Developing Country, Turkey. Journal of Occupational Health 45(1): 74-80; 2003.
- Mustard C. The broad conceptualization of work and health. In: Economic Evaluation of Interventions for Occupational Health and Safety: Developing Good Practice. Eds. Tompa E, Culyer AJ, Dolinski R. Oxford University Press, 2008.
- Indicators and their sources of information. In: Work and Health Country Profiles. Finnish Institute of Occupational Health, Research Reports 44, Helsinki, 2001: 14-31.
- Indicators of Occupational Health and Safety Out comes. In: Work and Health Country Profiles. Finnish Institute of Occupational Health, Research Reports 44, Helsinki, 2001: 42-47.
- Van Dijk FJH, Hulshof CTJ, Verbeek JHAM. Good occupational health practice: concepts and criteria. In: Proceedings of The International Symposium on Good Occupational Health Practice and Evaluation of Occupational Health Services. Ed. Lethinen S. People and Work Research Reports 24, Helsinki, 1999: 11-25.
- 81 numaralı Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmesi: Sanayi ve Ticarete İş Teftişi Hakkındaki Uluslararası çalışma Sözleşmesi. ILO Kabul Tarihi: 19 Haziran 1947; Kanun Tarih ve Sayısı: 13.12.1950 / 5690 (Resmi Gazete Yayın Tarihi ve Sayısı: 22.12.1950/17689).
- Global Code of Integrity for Labour Inspection. International Association of Labour Inspection, 2007.
- Patterson M. Effective Labour Inspection: Why your country needs us? Forum, International Association of Labour Inspection's Newsletter, P: 10-12; 2007 (ağ erişimi: http://www.iali.aait.org/iali/download/IALIForum_2007_en.pdf - Erişim tarihi: 08.12.2009).
- Tersanelerde İş Sağlığı ve Güvenliği Teftiş Projesi Genel Değerlendirme Raporu 2 (Tersane İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Teftiş Projesi). ÇSGB, İş Teftiş Kurulu Başkanlığı, Yayın No: 21, Ekim 2007. <http://www.itkb.gov.tr/files/tersane2.pdf> (Erişim tarihi: 02.10.2009)
- Vogel L. Inspection still a weak link in most national preventive strategies. Special Report: The Community Strategy 2007-2012. HESA Newsletter, 33: 23-32; 2007.
- Tuzla Tersaneler Bölgesinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Önlemlerinin Yetersizliği ile İlgili İddialar Hakkında Alt Komisyon Raporu. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı, 2008. http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/tuzla_raporu.pdf (Erişim tarihi: 02.10.2009).
- Tersanecilik Sektörü ile İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Tuzla Tersaneler Bölgesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi Hakkında Araştırma ve İnceleme Raporu, Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu. Tarih: 26.11.2008, Sayı: 2008/1) <http://www.tccb.gov.tr/sayfa/cumhurbaşkanligi/ddk/ddk25.pdf> (Erişim tarihi: 24.12.2009)
- İstanbul Tuzla Tersaneleri İnceleme Raporu, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) http://test.chp.org.tr/index.php?module=news&page=print&news_id=4820&sid=49db7462c99bb4f6fad8b4be5f361a80 (Erişim tarihi: 09.10.2009)
- Tuzla Tersaneleri Bölgesi Gözlem Ve Değerlendirme Raporu. İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUMDER), 2008. http://www.mazlumder.org/haber_detay.asp?haberID=1162 (Erişim tarihi: 02.10.2009)
- İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Tehlike Sınıfları Listesi Tebliği, ÇSGB. Resmi Gazete: 25 Kasım 2009 Çarşamba, Sayı: 27417.
- Hämäläinen P, Saarela KL, Takala J. Global trend according to estimated number of occupational accidents and fatal work-related diseases at region and country level. Journal of Safety Research 40: 125-139; 2009.
- Spiegel JM, LaBonte R, Ostry AS. Understanding "Globalization" as a Determinant of Health Determinants: A Critical Perspective. Int J Occup Environ Health 10:360-367; 2004.
- Ergör A. Globalization and Workers' Health in Turkey. In Globalization and Environmental Health Round Table Discussion, International Conference on The Effects of And Responses To Globalization, May 31-June 1, İstanbul, 2001.
- Rosenstock L, Cullen MR, Fingerhut M. Advancing Worker Health and Safety in the Developing World. JOEM, 47(2): 132-136; 2005.
- Piyal B. Çalışma İlişkilerinde Değişim ve İş Sağlığı ve İş Güvenliği. İş Kanunundaki İş Sağlığı ve Güvenliğiyle İlgili Yeni Yaklaşımlar ve Düzenlemeler Paneli. I.Çalışma Yaşamı ve İş Denetimi Kongresi Kitabı. İş Müfettişleri Derneği, Kasım 2008: 238-244. ●